

ZEBEKLERDE DEFNE İNANCI

Sonay Ödemiş

Günümüze kadar haklarında -yeterli sayıda olmasa da- kitaplar ve makaleler yazılan zeybekler; halk arasında birer kahraman ve üstün meziyetli kişiler olarak bilinmektedirler. Bu üstün meziyetlerine örnek gösterilebileceğimiz olaylardan; Yörük Ali Efe'nin üzüm salkımlarını dallarından (zarar vermeden) silah ile düşürebilmesi ve havaya atılan meteliklerin (madeni para) tam ortasından vurabilmesi (Burhan 1999), Osmanlı Hükümeti'nin zorunlu askerliğe aldığı gençleri öldürmemek için kendi efesi Alanyalı Molla Ahmet Efe'nin ölümüne sebep olması (Burhan 1999); Çakırcalı Mehmet Efe'nin namusa göz koyduğu için kendi kızanlarını bile gözünü kırpmadan öldürmesi (Akdoğan 2004: 190; Avcı 2001: 78-79), babasının (Çakırcalı Ahmet Efe) intikamını alması, kendilerine 'Çakırcalı' adını vererek halka zulüm eden kopyalarını baş düşmanı ilan etmesi; Demirci Mehmet Efe'nin himayesindeki zeybeklerin öldürülmesi sonucunda buna izin veren halktan intikam almak üzere Denizli'yi ateşe vermek istemesi (Akdoğan 2004: 282-284), çeşitli kaynaklar tarafından birçok kez kaleme alınmış hatta görgü tanıkları ile de kaynaklandırılmışlardır.

Karşımıza çıkan bu üstün nitelikli kahramanlık hareketlerinin yanında, bazı kaynaklarda, zeybeklerin 'zorbalıklarından' da bahsedilmektedir. Özellikle çete faaliyetlerinin yoğun olarak görüldüğü 20. yy başlarında bir takip müfrezesi kumandanı olarak görev yapan Osmanlı Subayı (Miralay) Şefik Aker (Yavi 1991: 46-47) zeybeklerden hiç de üstün meziyetli insanlar olarak bahsetmemektedir. Elbette ki insanların algılamalarına ve tanıklıklarına göre değişebilecek olan bu karşıt görüşlere ek olarak, zeybeklerin korktuğu ya da anlam çıkararak eylemlerine yön verdikleri bazı durumlar ve objeler de bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse, bir nokta üzerinde halkalar çizerek uçan kartalların hareketlerini, yaklaşmakta olan bir baskının habercisi olarak görmeleri ve güzergâhlarını bir başka yöne doğru değiştirmeleri verilebilir. Bu hareketin nereden esinlenilerek yapıldığına dair bilgilere kaynaklarda pek rastlanamamakla birlikte bazı tahminlerde bulunabilmek mümkündür.

Kartalların ya da yırtıcı kuşların, saldırı hazırlığı yapmak ya da av aramak üzere gökyüzünde halkalar çizdikleri bilinen bir durumdur. Aynı durum zeybeklerin yönlerini değiştirmeleri çatısında yorumlanır ise; zeybek çetelerine mensup olanların genellikle bir arada dolaştıkları ve çoğu zaman -nöbetçiler hariç- bir arada kaldıkları anlatılmaktadır. Eğer tüm grup elemanları bir aradaysa ve yakınlarda bir ya da birkaç kartal gökyüzünde halkalar çiziyor ise bu durum; civarlarında hareket eden cisimlerin varlığına işaret eder ve bunlar, onları takip eden ya da izlerini süren zaptiyeler olabilirler. Aslında korkusuzlukları ile ün yapmış olan zeybeklerin, kalabalık gruplar hâlinde dolaşan zaptiyelere karşı geliştirdikleri en büyük savunma sistemi; 'hiç karşı karşıya gelmemek', 'zorunlu olmadıkça çatışmaya girmemek' yani 'olay yerini terk etmek', 'kaçmaktır' (Avcı 2001: 108). Bu durumda, gökyüzünde halkalar çizen kartalları görünce yönlerini değiştirmeleri de açıklanabilir bir hâl almaktadır.

Elbette ki zeybeklerin sadece doğa olaylarına göre hayatlarına yön verdikleri gibi bir düşüncenin çıkarılması uygun olmayacaktır. Zira son derece mantıklı ve sorgulamaya dayalı bir eylem planı yürüttüklerini dile getirilen zeybekler, 'henüz' anlamlandırılmayan bazı inançlara da sahiptirler. Bunlar arasında dikkat edilmesi gerek önemli bir husus vardır. Bu da 'defne'dir. 'Defne Ağacı', zeybekler için oldukça önemlidir. Defne, yörede özellikle Aleviler tarafından 'Teknel (Tehnel)

Ağacı' olarak isimlendirilmiştir (Avcı 2001). Neden bu kadar önemli olduğu ile ilgili olarak çalışmanın devamında bazı varsayımlar sunulacaktır ancak, ilk olarak defnenin Zeybeklik Kurumu'ndaki maddi varlığının altının çizilmesi gerekmektedir.

Zeybekler için en önemli ve başlangıç töreni olan 'Zeybeklik'e kabul töreni pek çok kaynaktan ayrıntıları ile anlatılmıştır. Tören, kaynaklardan derlenen bilgiler ışığında özetle şöyledir; Çetesine katılmak istediğini bildiren 'zeybek (kızan) adayı', bir şekilde efeye haber yollayarak, bir süre devam eden haberleşme sonunda, belirlenen gün ve yerde sabah erkenden bir 'defne' ağacının önünde zeybek çetesi ile buluşmaktadır. İletişim kurulan zeybek adayının dağa çıkmasına sebep olan suçu, meziyetleri ve diğer önemli bilgileri ise çete tarafından araştırılır. İstenilen şartları sağlayabileceğine ve kaidelere bağlı kalacağına inanılması halinde bir tören ile çeteye kabul edilir. Tören öncesinde ise aday ile efenin bir görüşme yaptıklarına dair bir bilgiye kaynaklarda rastlanamasa da böyle bir görüşmenin varlığından şüphe duyulamaz. Tören başladığında, efe ve çetenin diğer elemanları (zeybekler) dizlerinin üzerine çökerlerken, aday ayakta durmaktadır. Sonrasında aday, yatağanını¹ efenin önüne bırakır ve yatağanı eline alan efe, yatağanı defne ağacının gövdesine saplar ve törenselleşmiş olan sözlerden kendine 'uygun olanları' seçerek zeybeklerine ve adaya tekrarlatır (Avcı 2001: 44-61; Şopolyo 1991: 82). Yeminde geçen tüm sözler tüm zeybekler tarafından kabul edilemeyecek kadar dikkatle seçilmesi gereken sözlerdir, efenin bu sözlerden kesinti yapabileceği mutlaka göz önüne alınmalıdır. Çünkü törenselleşmiş sözlerde geçen "şeytana bel bağlanması" sözü, Yörük Ali Efe (Burhan 1999) gibi dindarlığı ile de meşhur olmuş efelerin, inançları gereği kabul edemeyeceği sözlerdir. Bu durumda bazı ihtimaller ortaya çıkmaktadır. 'Ya yeminin sözleri tamamen uydurmadır ve sadece birkaç efe bu yemini kullanmıştır' ya da 'yeminin belirli kısımları okutucunun dünya görüşüne göre değiştirilebilir'² Zeybek yeminin bilinen kadarı ise aşağıda verilmiştir: (Şopolyo 1991: 82; Avcı 2001: 56)

Efe: Kızanlar, bu dağların sahibi kim?

Kızanlar: Erimiz!

Efe: Yiğidi kim?

Kızanlar: Efemiz!

Efe: Susuz derelerde kavak biter mi?

Kızanlar: Bitmez!

Efe: Bitkisiz diyarlarda duman tüter mi?

Kızanlar: Tütmez!

Efe: Yiğit kime derler?

Kızanlar: Sözü'nün erine, efesiyle ölene.

Efe: Korkak kime derler?

Kızanlar: Sözü'nden dönüp, aman dileyene.

Efe: İnsan dünyaya niçin gelir?

Kızanlar: Ölmek için! (Gülmek için! (Avcı 2001: 56))

Efe: İnsana gülmeyi haram edenler...

Kızanlar: Dertlenip gün görmeye... (Derlenip gün görmesin)

Efe: Doğup ta ölmekten kuşkulanan bebeler?

Kızanlar: Dertlenip, hortlamaya!

- Efe:** Dağ başından duman eksik olur mu?
Kızanlar: Olmaz.
Efe: Kara gün kararıp kalır mı?
Kızanlar: Kalmaz.
Efe: Duvarı ne yıkar?
Kızanlar: Nem yıkar.
Efe: Yiğidi ne yıkar?
Kızanlar: Gam yıkar.
Efe: Yiğide öğüdünüz nedir?
Kızanlar: Zalimden korkmaya... (Zalimden korkmasın)
Efe: Kurt bunalırsa nereye iner?
Kızanlar: Köye iner.
Efe: Kul bunalırsa nereye gider?
Kızanlar: Dağa gider.
Efe: Cömertlik ne ile olur?
Kızanlar: Vermekle olur.
Efe: Yiğitlik ne ile olur?
Kızanlar: Vurmakla olur.
Efe: İstmeden hak alınır mı?
Kızanlar: Alınmaz.
Efe: Yürümeden yol tükenir mi?
Kızanlar: Tükenmez.
Efe: Âdem kuşağına bel bağlanır mı?
Kızanlar: Bağlanırsa ağlanır.
Efe: Şeytana bel bağlanır mı?
Kızanlar: Yardımcımızdır, bağlanır.
Efe: Var yemezlere acımak mı yoksa dayak mı haktır?
Kızanlar: Dayak haktır.
Efe: Yiğitlerde ne yoktur?
Kızanlar: Merhamet.
Efe: Korkaklar zeytini nerde döğerler?
Kızanlar: Ağaç dibekte.
Efe: Yiğitler yağı nerde kavururlar?
Kızanlar: Zalim göbeğinde.

Törenin devamında efe kalkarak defne ağacının önüne gelir. Sonrasında törensel sözler devam ettirilir.

- “Efe:** Sözünde durmayan kahpe bacının öz kızanı olsun mu?
Kızanlar: Olsun!
Efe: Şu dualı yatağan böğrüne batsın mı?
Kızanlar: Batsın!
Efe: Doğru söyledüğünüze Nasuh Tövbesi³ olsun mu?
Kızanlar: Olsun!”

Yukarıdaki sözlerden anlaşılacağı üzere kararlılık, acımasızlık, ölüm, hak aramak ve sözünün eri olmak yeminin bütün çerçevesini oluşturmaktadır.

Törensel sözlerin bitiminin ardından efe, zeybekler ve aday, defne ağacına batırılmış olan yatağanın altından geçerek ağacının etrafında yedi kez dönerler ve efenin yatağanı yeni üyeye vererek alından öpmesi ile tören son bulur. 'Zeybeklik Töreni' ile defne ağacının gözleri önünde 'Zeybek Hayatları' başlayan zeybekler, tüm yaşamları boyunca bu merteye ile anılırlar ve buna göre defnedilirlerdi⁴.

Eceliyle ölen zeybeklere Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonrasına kadar neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Çoğunlukla zaptiyeler ile girilen çatışmaların ya da farklı zeybeklerin birbirlerine meydan okumalarının sonucunda (Akdoğan 2004: 213), güvensizlikleri sebebi ile cezalandırılarak (Saralp 1991: 67; Noyan 1991; Akdoğan 2004: 190) yahut çeşitli dönemlerde görev aldıkları zeybek taburlarının katıldıkları savaşlardaki çetin çarpışmalarında hayatlarını kaybetmişlerdir (Kurtuluş Savaşı gibi). Bununla birlikte Çakırcalı Mehmet Efe gibi yıllarca 'Zeybek Hayatı' sürmüş olanları da, uzun zeybek hayatları ile meşhurlaşmışlardır. Kayıtlarda rastlanılanlara göre, Çakırcalı Mehmet Efe'nin zeybek hayatı 15 yıla yakın bir zaman boyunca sürmüştür (Akdoğan 2004; Avcı 2001; Öztürk 2006). Söz konusu 15 yılın neredeyse tamamı, fiilen dağlarda geçmiştir ve sonunda da –belki de sonradan gelenek hâline gelmiştir- ölen zeybeklerin, öldüklerini anlayan rakiplerinin rahat rahat eylemde bulunamaması için başlarının 'bedenlerinden ayrılarak' bir 'ağacın' dibine gömülmesi geleneği baş göstermiştir. Zeybek kültürü ile ilgili yapılan pek çok araştırmada 'örnek zeybek' olarak ele alınan ve hayatından edinilen bilgilerin tamamı Zeybeklik Kurumu'na mâl edilen Çakırcalı Mehmet Efe'nin de ölümünden sonra başının kesildiği ve kesilen başının bir 'defne' ağacının⁵ dibine defnedildiği rivayet edilir. Söz konusu başın gömülü olduğu yer hakkında çeşitli rivayetler hâlen yöre halkı tarafından anlatılmaktadır. Bu tür bir hayatın başlangıcı ve bitimi defne ağacı ile adeta özdeş hâle getirilmiştir. Bir tören eşliğinde defne ağacının gölgesinde başlayan ömür -zeybek hayatı- yine bir defne ağacının gölgesinde sonlanmaktadır.

Defne ağacının zeybeklik kurumu içindeki anlamı da yukarıda bahsedilenler ile paralellik göstermekte ve zeybekler için defne ağacı 'Ölüm Ağacı'⁶, ölüm ağaçlarının çok olduğu dağ ise 'Ölüm Dağı' olarak bilinmektedir (Avcı 2001:55). Kullanmakta pek marifetli oldukları yatağanlarının keskinlikleri bile, defne meyvesinin yağı (bkz. fig.1) ile arttırılmakta ve korunmaktadır (Şopolyo 1991: 86; Avcı 2001: 55).

Defne (Teknel) ağacı neden ölüm ile özdeşleşmektedir? Neden zeytin ağacı ile neredeyse aynı yapıya sahip olan bu ağaç, ölüm ile aynı anlamda anılmaktadır? Neden barış sembolü olarak defne değil de 'zeytin'; ölüm sembolü olarak Zeytin değil de 'defne' tercih edilmektedir? Fizikî olarak birbirlerine çok benzeyen iki ağacı birbirinden farklı kılan nedir? Zeybekler ile ilgili olarak hazırlanan yazılı kaynaklar arasında defne ağacından çok nadir ve üstü kapalı biçimde bahsedilmektedir. Bu kitapların/makalelerin bazıları Zeybeklik Kurumu'nun sadece Türklere ait olduğunu ispat amaçlı yazıldıklarından, belki de yazarların akıllarında yer almış olsa bile; Batı Anadolu'da her zaman etkisini gösteren Yunan Mitolojisi ile kurulacak bağın, 'iddialarının aksini kabul etmiş olacakları' izlenimi vereceğinden çekinilerek kaleme alınmamış olabilirler.

Yunan Mitolojisi ile defne ağacı arasında nasıl bir bağ kurulabilmektedir? Yunan Mitolojisi içinde geçen 'Daphne (Dafni) hikâyesi' nedir? Neden ölüm ile özdeşleştirilmiştir? Daphne, Antik Yunan Mitolojisi ile ilgilenenler tarafından rahatlıkla hatırlanabilecek bir hikâyedir. Daphne'nin

Türkçe karşılığı Defne'dir. Yunan Mitolojisi'nde Tanrı Apollon⁷ ile Peri Kızı Daphne arasında geçen bu mitolojik hikâye, çok farklı anlatımlara sahip olmakla birlikte özünde anlatılanlar aynıdır. Hikâye özet olarak şöyledir: Hayvanları kovalamaktan, avlamaktan ve derilerinden faydalanmaktan çok hoşlanan ve erkeklerden öğrenerek; babası Peneus'un her torun isteyişinde ona yalvaran ve "Ey, dünyaya gelmeme sebep olan sevgili babacığım, kadınlık görevlerini bilmeden ve birisinin karısı olmadan, bağımsız olarak yaşamama müsaade et" (web 2007) diyen peri kızı Daphne, babası Peneus ile aynı adı taşıyan mitolojik ırmağın kenarında 'lir' çalan Apollon tarafından fark edilir. Eros⁸ ile Apollon arasında daha öncesinde Eros'un 'aşk okları' üzerine bir tartışma geçmiştir. Âşık etmeye yarayan oklarını kendisine vermesi hâlinde savaşlarda çok işine yarayacağını belirten Apollon'a Eros'un cevabı: "Sen savaşlarda bu okları benden daha iyi kullanabilirsin ama unutma benim okların seni bile vurabilir" (web 2011) demek olmuştur. Apollon'un oklarını küçümseyerek adeta alay etmesine içerleyen Eros, Apollon'un bir gün oklarının tadına bakması üzerine and içmiştir. Bu and içmenin sonucunda, Apollon'dan öcünü almak isteyen Aşk, Şehvet ve Nefret Tanrısı Eros; Apollon'u Peneus Irmağı'nın kıyısında fark ettiği Güzel Peri Kızı Daphne'ye 'aşk okları' ile âşık ederken, Daphne'yi de Apollon'a karşı nefret duyması için 'nefret okları' ile vurur.

Eros'un oklarının tesiri ile geçen zamanda gökyüzündeki krallığından her gün, çok güzel kokulu ve uzun saçları olan bu su perisini görmeye gelen Apollon, ormanda dolaştığı bir anda Daphne'nin karşısına çıkıp O'nunla konuşmak ister. Apollon'u karşısında gören Daphne korkudan ve Eros'un nefret oklarının etkisiyle hemen Apollon'a sırtını döner ve kaçmaya başlar. O kadar hızlı koşmaktadır ki Apollon, O'na uzunca bir süre yetişemez ve arkasından durması için yalvarır, arkasından seslenildiğinde ise Daphne bakmak ya da duymak için çaba harcamamakta ve sadece kaçmaktadır. Apollon: "Daphne, yalvarırım dur! Benden zarar gelmez sana! Senin düşmanın değilim! Beni senin peşinde koşturtan senin güzelliğin, sana olan sevgimdir. Yavaşla biraz, hiç olmazsa peşinde koşanın kim olduğuna bir bak! Ben ışık tanrısıyım. Benim babam tanrıların en büyüğü ve Tanrılar Tanrısı Zeus... Bana 'üzüntülerle dolu geleceklerini okuyan ve her şeyi bilen, her şeye yaşam veren Apollon derler'" (web 2011) diye haykırmaktadır. Daha önce Tanrılar ile evlenen kadınların çok acılar çektiklerini duyan Daphne, Apollon'un seslenişlerini işitince daha da hızlı koşmaya başlar. Sonunda daha fazla kaçamayacağını anlayan ve gitgide yorulduğunu hisseden Daphne, aniden durur ve ayakları ile toprağı kazıyarak şöyle der: "Ey Toprak Ana, beni ört, beni sakla, beni koru" (web 2011). Bunun üzerine hızla Daphne'ye doğru koşan Apollon daha ona dokunmadan birden bire peri kızının; saçları mis kokulu yapraklara, kolları, bacakları ve gövdesi kabuklarla sarılı dallara, ayakları ise ağaç köklerine dönüşür (bkz. fig.2). Apollon ona yetişip de kucakladığında bir ağaca dönüşmeyen tek şey Daphne'nin hızla çarpan kalbidir. Uzunca bir süre ona sarılarak kalbinin atışını dinleyen Apollon, burada gördüğü hiçbir mevsimde yaprakları dökülmeyen, yapraklarının kokusu Daphne'nin mis kokulu saçlarını anımsatan ağacı, kendi kutsal ağacı olarak benimser ve aynı şekilde ilan eder. Bundan sonra kendisinin ve bütün kahramanların, şairlerin, kurtarıcıların ve hatta sanatçıların başlarına defne yapraklarından taç yapılmasını ister... Hikâyeden de anlaşılacağı üzere tamamıyla mitolojik bir yaşantı söz konusudur ancak anlatılanların romantizm bütünlüğü insanı okurken içine çekmektedir. Yunan Mitolojisi defne ağacının yaratılışını ve yapraklarının kullanımını bu şekilde açıklamaktadır. Zeybekler ise defne ağacını doğrudan ölüm ile ilintilendirmişlerdir.

Bildiğimiz üzere 1923 yılında yapılan nüfus mübadelesine kadar Batı Anadolu'nun sahil kesimlerindeki yerleşik nüfusun büyük bir çoğunluğu Yunan-Rum'dur. Köylerde ve kasabalarda yerleşik ve Yörük Türkler ile Rumlar birlikte yaşamaktadırlar. Buradan varsayım, zeybeklerin defne ağacının bu hikâyesini tamamen olmasa bile -en azından- 'Defne' ile 'Ölüm' arasındaki bağlantıyı, o zamanlar iç içe yaşadıkları Yunan-Rumlardan öğrenmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Böyle bir toplumsal yapının içerisinde bir büyük kültürü oluşturan mitolojik hikâyelerin zeybekler tarafından da işitilmiş ve sorgusuz kabul edilmiş olması yadsınamayacak kadar olağandır. Bu haberdarlık ve kabul etmişlik hâli, zeybeklerin Türk oldukları üzerine çalışmalar yayımlayan araştırmacıların çekindikleri gibi 'söylevlerinin aksini de ispatlayacak' nitelikte değildir. Kaldı ki böyle bir mitolojinin etkisinde kalınmış olması da zeybeklerin Yunanlı olduklarını da tek başına ispatlayamaz. Karma yapılı toplumlarda birbirinin edebiyatından etkilenmiş olmaları doğal bir durumdur.

Defne ağacı Yunan Mitolojisi'nde onurlu ölümün, direnmenin, sanatsal yapıtların sahiplerinin timsali hâline gelmiştir. Bu mitolojik hikâye gibi birçoklarının (Çine Çayı vb.) Ege Denizi kıyılarında ortak biçimde paylaşılması ve kullanılması; bir arada çok uzun zaman yaşayarak karşılıklı kültür öğesi alış-verişinde bulunan topluluklarda doğal kabul edilmelidir. Ayrıca Zeybeklerin neredeyse tamamının İslam ile güçlü bağları bulunmasına karşın; İslam'ca kabul edilemeyecek çok tanrılı bir anlatım bulunduran mitolojik öğeler, bir şekilde değişikliğe uğratarak olabilir ya da bu değişikliklere hiç gerek duyulmadan kabul edilmiş ve benimsenmiş olabilir.

Yukarı da bahsedilen kabul töreni çerçevesinde törensel sözler arasında verilenlerde geçen 'şeytana bel bağlama' söylevlerini kabul edebilmiş olanların da, zeybeklerin mitolojik öğelerin bulunduğu bazı inançlara sahip olabilecekleri yaklaşımını bir çırpıda yok saymamaları beklenmektedir. En azından böyle bir ihtimalin; Zeybek Kültürü'nde bulunan gizli öğelerin mitolojik yollardan açıklanabilmesi ihtimalinin tartışmalarda yerini alması gerekmektedir.

Referanslar

- Akdoğu, O. 2004. *Bir Başkaldırı Öyküsü Zeybekler Tarihi, Ezgileri, Dansları*. İzmir.
- Avcı, A. H. 2001. *Zeybeklik Ve Zeybekler, Bir Başkaldırı Geleneğinin Toplumsal ve Kültürel Boyutları*. Almanya: Verlag Anadolu.
- Burhan, S. 1999. *Ege'nin Kurtuluş Destanı: Yörük Ali Efe-1*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Noyan, B. 1991. "Folklorda ve Yaşamda Aydın Efesi" *EFELER, Kökenleri, Eylemleri, Töreleri, Dansları ve Giysileri* (ed.) Ersal Yavi, pp:26. Aydın: Aydın Valiliği İl Özel İdaresi.
- Öztürk, O. M. 2006. *Zeybek Kültürü ve Müziği*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Saralp, P. 1991. "Orta Asya Bozkırlarından Kartal Yuvalarına". *EFELER- Kökenleri, Eylemleri, Töreleri, Dansları, Giysileri* (ed.) Ersal Yavi, pp: 67. Aydın: Aydın Valiliği İl Özel İdaresi.
- Şopolyo, E. B. 1991. "Efe, Zeybek, Kızan... Yaşayışları ve Adetleri". *Efeler, Kökenleri, Eylemleri, Töreleri, Dansları, Giysileri* (ed.) Ersal Yavi, pp: 82-87. Aydın: Aydın Valiliği İl Özel İdaresi.
- Web 2007. "Apollo'nun Aşkılar: Daphne Adındaki Güzel Kızın Defne Oluşu" <<http://yunanmitolojisi.blogspot.com/2007/10/apollonun-aklari-daphne-adindaki-guzel.html>>, (erişim Nisan 2011)
- Web 2011. "Antik Yunan" <<http://www.antikyunan.com/detay/170/daphne.html>>, (erişim Nisan 2011)
- Wikipedia. "Apollo and Daphne" <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Apollo_and_Daphne_.jpg>, (erişim Nisan 2011)

Figür 1 Defne Meyvesi

Notlar

- 1 İç tarafı keskin, hafif kıvrımlı, yaklaşık bir metre uzunluğundaki bir tür kılıç.
- 2 Kullanılan sözcükler ve bu sözcüklerin sıralaması çok detaylı bir biçimde ele alınması gereken bir husustur ancak bu çalışmanın asıl konusunun dışında kalacağı için daha fazla detaya girilmeden ve üzerinde uzunca tartışılmadan aktarılması tercih edilmiştir.
- 3 Bir daha bozulmamak üzere edilen tövbe.
- 4 'Defnedilme' sözcüğünde geçen 'defne' ile defne ağacı arasında herhangi bir bağlantı yoktur. Defin etme sözcüğündeki 'ulama' uygulaması gereği ilginç bir benzerlik ortaya çıkmıştır.
- 5 Ağacın türü kaynaklara göre farklılık gösterebilmektedir.
- 6 Altında Hızır'ın yattığına da inanıldığı yöre halkı tarafından aktarılmaktadır.
- 7 Zeus ve Leto'nun oğlu, Artemis'in ikiz kardeşi. Müziğin, Güzel Sanatların, Işığın ve Ateşin Tanrısı; ok atarken hiç ıskalamayan ve bu ok kullanma yeteneğini Artemis ile paylaşan; aynı zamanda insanlara da kâhinlik yeteneği verebilen Kâhin Tanrı.
- 8 Yunan Mitolojisi'nde okları ile insanları ve tanrıları vurarak aşk, seks ve şehvet veren tanrıdır.

Figür 2. Apollon ve Defne Tasviri, Wikipedia